24. 4. 2013

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Institut úředního (jednacího) jazyka v daňovém řízení – komparace předešlé a současné právní úpravy

V následujícím příspěvku se chci zaměřit na institut úředního (resp. jednacího) jazyka v daňovém řízení a jeho komparaci v dřívější právní úpravě, kterou představoval zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSDP“) a v současné právní úpravě obsažené v zákoně č. 280/2009 Sb., daňovém řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „DŘ“).

Do 1. 1. 2011 byl úřední jazyk upraven v § 3 ZSDP. Nový daňový řád úřední jazyk upravuje až v § 76 DŘ a nazývá jej jako „jednací jazyk“.[1] Již z tohoto si můžeme povšimnout, že současná právní úprava obsahuje oproti předešlé nejen terminologické, nýbrž i systematické změny, poněvadž jednací jazyk nacházíme až v části druhé, hlavě VI. DŘ. Jakých dalších změn doznal tedy tento institut? A naopak, které záležitosti zůstaly nezměněny?

Úřední jazyk v ZSDP

Úředním jazykem v daňovém řízení, resp. při správě daní byl v předešlé právní úpravě v souladu s § 3 odst. 1 ZSDP vedle jazyka českého i jazyk slovenský. Úředním jazykem jednal jak správce daně, tak daňový subjekt a třetí osoby.[2] Jak tedy vidíme, slovenština zde byla postavena naroveň češtiny. Podobné privilegované postavení zaujímá slovenština i v současnosti např. v zákoně č. 500/2004 Sb., správním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“).

Komentář k ZSDP uvádí, že *„zákon dále stanoví nejen to, že se veškerá písemná podání, a to platí i o přílohách těchto podání a o dokladech, které mohou být důkazními prostředky, předkládají v těchto jazycích, ale i to, že listinné důkazy (správněji důkazní prostředky) musí být opatřeny úředním překladem do jednoho z těchto jazyků*."[3] Správce daně přitom měl na výběr ze tří možností, v každém případě však měl postupovat dle zásady přiměřenosti vymezené v § 2 odst. 2 ZSDP. Jednak mohl trvat na úředním překladu důkazního prostředku, nebo se spokojil s překladem neúředním, popř. mohla nastat i situace, kdy si byl pracovník správce daně natolik jistý svými jazykovými znalostmi, že se spokojil s předložením daného důkazního prostředku v originále. Náklady na překlad pak nesl daňový subjekt.[4] V této souvislosti je vhodné poznamenat, že do konce roku 1994 zákon striktně vyžadoval, aby listinné důkazy byly opatřeny úředním překladem do češtiny nebo slovenštiny.[5]

Při ústním jednání bylo možné připustit tlumočníka zapsaného v seznamu tlumočníků, kterého si obstarával daňový subjekt sám na své náklady. Ustanovení § 2 ZSDP sice uvádělo, že správce daně *může* tlumočníka připustit, s ohledem na ústavní právo na spravedlivý proces však měl každý, kdo prohlásil, že neovládá jazyk, ve kterém se před správcem daně jedná, právo na tlumočníka. Správce daně tak nemohl rozvažovat o tom, zda tlumočníka připustí či nikoliv, *musel* jej připustit. V případě, že si daňový subjekt tlumočníka neobstaral, musel jej zajistit správce daně. Co do nákladů rozhodl s použitím pravidla obsaženého v § 3 ZSDP a měly-li být náklady na tlumočníka k tíži daňového subjektu, pak tyto náklady správce daně přenesl na daňový subjekt aplikací § 30 odst. 7 ZSDP. Nepřipuštění tlumočníka bylo důvodem ke zrušení rozhodnutí.[6]

Zvláštní skupinu osob tvořili podle § 2 odst. 2 ZSDP občané ČR příslušejících k národnostním a etnickým menšinám. Tito občané mohli před správcem daně jednat ve svém jazyce. Toto ustanovení bylo provedením čl. 25 odst. 2 písm. b) LZPS, ve kterém stojí, že občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též právo užívat jejich jazyka v úředním styku. Tlumočníka si obstarávali sami, náklady na něj však v tomto případě nesl správce daně.

Jak však uvádí komentář, toto ustanovení bylo značně problematické. Jednak znamenalo, že měl pracovník správce daně nejprve ověřit, zda se jedná o českého občana. To bylo ještě bez problémů. Jak však správce daně zjistil, zda se jedná o příslušníka etnické či národnostní menšiny? Zejména u příslušníků národnostních menšin tato skutečnost není příliš nápadná a z nových občanských průkazů také nelze zjistit. V dané době žádný právní předpis nedefinoval národnostní ani etnickou menšinu, bylo proto zcela na daňovém subjektu, jak svou příslušnost k dané menšině správci daně prokázal.[7]

V souvislosti s touto problematikou Nejvyšší správní soud judikoval, že právo jednat před správcem daně ve svém rodném jazyce mají striktně občané – příslušníci národnostních či etnických menšin, náklady na něj pak hradí správce daně. Ostatní, tzv. neobčané, mohou jednat v rodné řeči pouze za přítomnosti soudního tlumočníka, kterého si obstarávají na své náklady. Správce daně nijak neověřuje, zda účastník řízení rozumí či nerozumí úřednímu jazyku – jednání za přítomnosti tlumočníka je pouhým právem daňového subjektu.[8]

Jednací jazyk v DŘ

V současné právní úpravě s účinností od 01.01.2011 je úřední, resp. jednací jazyk vymezen v § 76 DŘ. Terminologicky již není nazván úřední jazyk, nýbrž jednací jazyk, čímž se v mnohém přibližuje k úpravě jednacího jazyka ve správním řádu.[9] Systematicky již není zařazen v úvodních pasážích zákona, ale nalezneme jej až v části druhé, hlavě VI. zabývající se řízením a dalšími postupy. Samotná úprava jednacího jazyka je oproti předešlé úpravě obsáhlejší a je možno ji pojmout jako přehlednější. Jednacím jazykem užívaným při jednáních před správcem daně je čeština. Je tedy vidět, že nová úprava doznala změn a oproti dřívějšímu znění v ZSDP zde již nenalezneme slovenštinu.

Dle § 76 odst. 2 musí být veškeré písemnosti (zahrnujíce jak podání, tak důkazní prostředky) vyhotovené v jiném než českém jazyce předloženy v originálním znění, a současně v překladu do jednacího jazyka – češtiny, pokud správce daně od této podmínky neupustí. Překlad tak není nutné úředně ověřovat, pokud to správce daně výslovně nepožaduje. Jak uvádí důvodová zpráva, správce daně může deklarovat upuštění od překladu, nebo naopak nutnost překlad úředně ověřit, i pro určitý druh písemností do budoucna. Učiní tak zejména vyvěšením informace na úřední desce nebo na internetu.[10] Tato úprava se jen minimálně liší od předešlé, můžeme zde zaznamenat pouze fakt, že se již nepořizují úřední překlady do slovenštiny, což je logické, vzhledem k tomu, že již slovenština není jednacím jazykem.

Stejně jako v předchozí úpravě je osobám neovládajícím jednací jazyk přiznáno právo na tlumočníka, kterého si musí opatřit na své náklady. Při ústním jednání může jít pouze o tlumočníka zapsaného do seznamu znalců a tlumočníků vedeného krajským soudem, resp. Ministerstvem spravedlnosti. Důvodová zpráva v souvislosti s tímto ustanovením připomíná, že právo na tlumočníka vyplývá mimo jiné z čl. 37 odst. 4 Listiny, který stanoví, že každý, kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka.[11]

V odst. 4 § 76 dává zákon stejně jako v předchozí úpravě možnost občanům ČR náležejícím k národnostním menšinám, které tradičně a dlouhodobě žijí na území ČR jednat před správcem daně, ale i činit podání, v jejich jazyce. Důvodová zpráva přitom akcentuje, že kritéria, která umožňují

jednoznačné posouzení příslušnosti k národnostní menšině, je nutno posuzovat na základě zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 320/2002 Sb. Není-li úřední osoby, která ovládá jazyk národnostní menšiny, přizve k jednání tlumočníka, jenž je zapsán v seznamu tlumočníků; náklady na tohoto tlumočníka nese správce daně. V případě slovenského jazyka tak ve většině případů postačí znalost úřední osoby.[12]

Zcela nově je v odst. 5 § 76 řešena situace hluchoslepých a osob neslyšících. Podobné ustanovení týkající se této kategorie osob nalezneme v již výše jmenovaném správním řádu. Osobě neslyšící ustanoví správce daně na své náklady tlumočníka znakové řeči dle zvláštního zákona, kterým je zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Osobě neslyšící, která neovládá znakovou řeč, ustanoví správce daně prostředníka, který je schopen se s ní dorozumět pomocí metody zřetelné artikulace. Osobě hluchoslepé bude ustanoven za stejných podmínek prostředník, který je schopen se s ní dorozumět pomocí řeči pro hluchoslepé.

Pokud bych tedy měla zhodnotit institut úředního (jednacího) jazyka ve světle nové, současné úpravy v DŘ, řekla bych, že změny a jistá „modernizace“ rozhodně nebudou na obtíž daňovému řízeni, naopak mu dle mého názoru prospějí. „Spokojené“ pak na jedné straně mohou být osoby hluchoslepé a neslyšící, protože na ně již zákon konečně pamatuje, lehce nespokojena pak naopak může být slovenská minorita žijící v ČR v souvislosti s upuštěním od slovenštiny.

Celkově tak největších změn dle mého názoru doznal samotný jednací jazyk, kterým již nadále bude pouze čeština, nikoli slovenština. Jak již bylo řečeno výše, zcela nově DŘ vzpomněl i na osoby hluchoslepé a neslyšící a dále institut prostředníka. Samotné terminologické změny a jiné systematické zařazení již podle mě nejsou tak stěžejní, ale dozajista jsou vhodné pro celkovou přehlednost.

Ostatní záležitosti týkající se jednacího jazyka v DŘ jsou pak shodné, popř. značně podobné předešlé úpravě v ZSDP. Jedná se zejména o vyhotovování písemností a úřední překlady, právo na tlumočníka a náklady na něj a speciální postavení občanů náležících k národnostním menšinám dlouhodobě žijících na území ČR.

Mgr. Bc. Andrea Šimordová

Použité zdroje:

- DOLEŽALOVÁ, M., KALOUS, S., POLÁK, J.: K části první až třetí zákona o správě daní a poplatků – výklad d § 3 in Finanční, daňový a účetní bulletin, 1996, s. 11. [Zdroj: ASPI]
- KOBÍK, J. Správa daní a poplatků s komentářem, 7 aktual. vyd. Olomouc: ANAG, 2009. ISBN: 978-80-7263-528-3.
- PSP ČR: Důvodová zpráva k zákonu 280/2009 Sb. ze dne 19.11.2008. [Zdroj: ASPI]
- RADVAN, M. a kol. Finanční právo a finanční správa - Berní právo. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 1081 -341 -2008.
- Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14.12.2006, č.j. 7 Afs 16/2006-62
- Úřední jazyk [citováno dne 24.3.2013]. Dostupné >>> zde.
- Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 23/1991 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

---

[1] Pro účely tohoto příspěvku tak jednací jazyk a úřední jazyk budu používat jako synonyma.
[2] Úřední jazyk [citováno dne 24.3.2013]. Dostupné >>> zde.
[3] KOBÍK, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, s. 55.
[4] KOBÍK, J.: Správa daní a poplatků s komentářem, s. 55.
[5] DOLEŽALOVÁ, M., KALOUS, S., POLÁK, J. K části první až třetí zákona o správě daní a poplatků – výklad k § 3, s. 11.
[6] RADVAN, M. a kol. Finanční právo a finanční správa - Berní právo, s. 105-106.
[7] KOBÍK, J. Správa daní a poplatků s komentářem, s. 56.
[8] Viz Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14.12.2006, č.j. 7 Afs 16/2006-62.
[9] Srov. § 16 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád.
[10] PSP ČR: Důvodová zpráva k zákonu 280/2009 Sb. ze dne 19.11.2008.
[11] PSP ČR: Důvodová zpráva k zákonu 280/2009 Sb. ze dne 19.11.2008.
[12] Tamtéž.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Nový zákon o zbraních a střelivu
- Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů
- Nový zákon o zbraních – hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti
- Klientská zóna Jenda – právní účinky činění podání a doručování písemností
- Kdo vlastní mosty a kdo má povinnost je udržovat?
- Změny zápisu zástavního práva do katastru nemovitostí už nejsou tabu. ČÚZK mění dlouholetou praxi
- Nenápadná novela SŘS s velkým potenciálem: urychlí změny ve správním soudnictví výstavbu?
- Jedno užívání, dvě platby: Neudržitelnost souběžného zpoplatnění nájmu a poplatku za užívání veřejného prostranství
- Zákon o přístupnosti
- Nejvyšší soud k zásadě reformationis in peius v insolvenčním řízení
- Spolehlivost osoby v civilním letectví